Ecuatii si inecuatii de gradul al doilea si reductibile la gradul al doilea

Ecuatii de gradul al doilea

Ecuatia de forma

$$ax^2 + bx + c = 0, \tag{1}$$

unde $a, b, c \in \mathbf{R},\ a \neq 0,\ x$ - variabila, se numeste ecuatie de gradul al doilea (ecuatia patrata).

Numerele a, b si c din (1) se numesc coeficienti ai ecuatiei de gradul al doilea, iar numarul $\Delta = b^2 - 4ac$ se numeste discriminant al ecuatiei de gradul al doilea.

Exemplul 1. Ecuatiile ce urmeaza sunt ecuatii de gradul al doilea:

a) $6x^2 + 5x + 1 = 0,$ cu $a = 6,\ b = 5,\ c = 1$ si $\Delta = 5^2 - 4 \cdot 6 \cdot 1 = 1;$

b) $9x^2 - 12x + 4 = 0,$ cu $a = 9,\ b = -12,\ c = 4$ si $\Delta = (-12)^2 - 4 \cdot 9 \cdot 4 = 0;$

c) $x^2 - x - 2 = 0,$ cu $a = 1,\ b = -1,\ c = -2$ si $\Delta = (-1)^2 - 4 \cdot 1 \cdot (-2) = 9;$

d) $-\dfrac{1}{2}x^2 + \sqrt{3}x - 4 = 0,$ cu $a = -\dfrac{1}{2},\ b = \sqrt{3},\ c = -4$ si $\Delta = (\sqrt{3})^2 - 4\left(-\dfrac{1}{2}\right)(-4) = -5.$

Ecuatiile de gradul al doilea pot fi rezolvate conform urmatoarei afirmatii:

Afirmatia 1. Daca

a) discriminantul ecuatiei (1) este pozitiv, atunci ecuatia (1) are doua radacini distincte:

$$x_1 = \frac{-b - \sqrt{\Delta}}{2a} \quad \text{si} \quad x_2 = \frac{-b + \sqrt{\Delta}}{2a}; \tag{2}$$

b) discriminantul ecuatiei (1) este egal cu zero, atunci ecuatia (1) are doua radacini egale (o radacina de multiplicitatea doi):

$$x_1 = x_2 = -\frac{b}{2a}; \tag{3}$$

c) discriminantul ecuatiei (1) este negativ, atunci ecuatia (1) nu are radacini reale.

Asadar, (a se vedea exemplul 1):

1. ecuatia a) are doua radacini distincte $x_1 = -\dfrac{1}{2}$ si $x_2 = -\dfrac{1}{3};$
2. ecuatia b) are doua radacini egale $x_1 = x_2 = \dfrac{2}{3};$
3. ecuatia c) are doua radacini distincte $x_1 = -1$ si $x_2 = 2;$
4. ecuatia d) nu are radacini reale.

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

Ecuatia de gradul al doilea cu $a = 1$ se numeste ecuatie patrata redusa si se noteaza de regula

$$x^2 + px + q = 0 \tag{4}$$

si formulele (2) si (3) de calcul ale radacinilor devin

$$x_{1,2} = -\frac{p}{2} \pm \sqrt{\left(\frac{p}{2}\right)^2 - q}, \quad (\Delta > 0) \tag{5}$$

$$x_1 = x_2 = -\frac{p}{2}, \quad (\Delta = 0). \tag{6}$$

Ecuatiile de forma

$$ax^2 + bx = 0, \tag{7}$$

$$ax^2 + c = 0. \tag{8}$$

se numesc ecuatii de gradul al doilea incomplete. Ecuatiile (7), (8) pot fi rezolvate cu ajutorul afirmatiei 1 sau altfel, mai simplu:

$$ax^2 + bx = 0 \;\Leftrightarrow\; x(ax + b) = 0 \;\Leftrightarrow\; \left[\begin{array}{l} x_1 = 0; \\ x_2 = -\frac{b}{a}. \end{array}\right.$$

$$ax^2 + c = 0 \;\Leftrightarrow\; x^2 = -\frac{c}{a} \;\Leftrightarrow\; \left[\begin{array}{l} \begin{cases} x_{1,2} = \pm\sqrt{-\dfrac{c}{a}}, \\ ac \le 0, \end{cases} \\ \begin{cases} x \in \emptyset, \\ ac > 0. \end{cases} \end{array}\right.$$

Exemplul 2. Sa se rezolve ecuatiile

$$a)\ 2x^2 - 7x = 0; \qquad b)\ 9x^2 - 25 = 0; \qquad c)\ \sqrt{2}x^2 + 3 = 0.$$

Rezolvare. a) $2x^2 - 7x = 0 \;\Leftrightarrow\; x(2x - 7) = 0 \;\Leftrightarrow\; \left[\begin{array}{l} x_1 = 0, \\ x_2 = \dfrac{7}{2}; \end{array}\right.$

b) $9x^2 - 25 = 0 \;\Leftrightarrow\; 9x^2 = 25 \;\Leftrightarrow\; x^2 = \dfrac{25}{9} \;\Leftrightarrow\; x_{1,2} = \pm\dfrac{5}{3}$;

c) $\sqrt{2}x^2 + 3 = 0 \;\Leftrightarrow\; x^2 = -\dfrac{3}{\sqrt{2}}$, de unde rezulta ca ecuatia nu are radacini (membrul din stanga egalitatii este nenegativ, iar cel din dreapta - negativ).

In continuare vom analiza cateva exemple de ecuatii ce se reduc la rezolvarea ecuatiilor de gradul al doilea.

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

Ecuatii bipatrate.

Ecuatia de forma

$$ax^4 + bx^2 + c = 0 \tag{9}$$

unde $a, b, c \in \mathbf{R}$, $a \neq 0$, x - variabila, se numeste ecuatie bipatrata. Prin substitutia $x^2 = t$ (atunci $x^4 = t^2$) ecuatia bipatrata se reduce la o ecuatie de gradul al doilea.

Exemplul 3. Sa se rezolve ecuatiile

$$a)\ x^4 - 29x^2 + 100 = 0; \qquad b)\ x^4 + x^2 - 6 = 0; \qquad c)\ 2x^4 - 3x^2 + 4 = 0.$$

Rezolvare. a) Se noteaza $x^2 = t$, atunci $x^4 = t^2$ si se obtine o ecuatie de gradul al doilea in t:

$$t^2 - 29t + 100 = 0$$

cu solutiile $t_1 = 4$ si $t_2 = 25$. Astfel se obtine totalitatea de ecuatii

$$\left[\begin{array}{l} x^2 = 4, \\ x^2 = 25, \end{array}\right.$$

de unde rezulta solutiile $x = \pm 2$ si $x = \pm 5$.

b) Se procedeaza similar exemplului precedent si se obtine ecuatia patrata $t^2 + t - 6 = 0$ cu solutiile $t = -3$ si $t = 2$. Cum $t = x^2 \geq 0$, ramane $t = 2$ sau $x^2 = 2$, de unde $x = \pm\sqrt{2}$.

c) Se utilizeaza substitutia $t = x^2$, si se obtine ecuatia de gradul al doilea in t, $2t^2 - 3t + 4 = 0$ care nu are solutii reale. Prin urmare, si ecuatia enuntata nu are solutii reale.

Ecuatii simetrice de gradul patru.

Ecuatiile de forma

$$ax^4 + bx^3 + cx^2 + bx + a = 0 \tag{10}$$

unde $a, b, c \in \mathbf{R}$, $a \neq 0$ se numesc ecuatii simetrice de gradul patru.

Prin intermediul substitutiei $t = x + \dfrac{1}{x}$ acest tip de ecuatii se reduce la ecuatii de gradul al doilea. In adevar, cum $x = 0$ nu este solutie a ecuatiei (10) ($a \neq 0$), multiplicand cu $\dfrac{1}{x^2}$ ambii membri ai ecuatiei, se obtine ecuatia echivalenta

$$ax^2 + bx + c + \frac{b}{x} + \frac{a}{x^2} = 0$$

sau

$$a\left(x^2 + \frac{1}{x^2}\right) + b\left(x + \frac{1}{x}\right) + c = 0.$$

Se noteaza $x + \dfrac{1}{x} = t$ atunci $|t| \geq 2$ si cum $x^2 + \dfrac{1}{x^2} = \left(x + \dfrac{1}{x}\right)^2 - 2 = t^2 - 2$, ecuatia devine

$$a(t^2 - 2) + bt + c = 0,$$

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

adica o ecuatie de gradul al doilea, rezolvarea careia nu prezinta greutati.

Nota. Ecuatia $ax^4 \mp bx^3 \pm cx^2 \pm bx + a = 0$ se reduce la o ecuatie utilizand substitutia $t = x - \dfrac{1}{x}$.

Exemplul 4. Sa se rezolve ecuatiile

$$a)\ x^4 + 5x^3 + 2x^2 + 5x + 1 = 0,$$
$$b)\ 2x^4 + 3x^3 - 4x^2 - 3x + 2 = 0.$$

Rezolvare. a) Ecuatia data este o ecuatie simetrica de gradul patru. Cum $x = 0$ nu e solutie, ecuatia este echivalenta cu ecuatia (se divide la $x^2 \neq 0$ si se grupeaza convenabil)

$$x^2 + \frac{1}{x^2} + 5\left(x + \frac{1}{x}\right) + 2 = 0.$$

Se noteaza $t = x + \dfrac{1}{x}$, $|t| \geq 2$, atunci $x^2 + \dfrac{1}{x^2} = t^2 - 2$ si ecuatia devine

$$t^2 - 2 + 5t + 2 = 0$$

sau $t^2 + 5t = 0$, cu solutiile $t_1 = -5$, $t_2 = 0$ (nu se verifica conditia $|t| \geq 2$). Prin urmare,

$$x + \frac{1}{x} = -5,$$

de unde rezulta ecuatia patrata $x^2 + 5x + 1 = 0$ cu solutiile $x_1 = \dfrac{-5 - \sqrt{21}}{2}$ si $x_2 = \dfrac{-5 + \sqrt{21}}{2}$.

b) Cum $x = 0$ nu este solutie a ecuatiei date, se divide cu x^2 si se obtine ecuatia

$$2\left(x^2 + \frac{1}{x^2}\right) + 3\left(x - \frac{1}{x}\right) - 4 = 0.$$

Se noteaza $t = x - \dfrac{1}{x}$, atunci $x^2 + \dfrac{1}{x^2} = \left(x - \dfrac{1}{x}\right)^2 + 2 = t^2 + 2$ si se obtine ecuatia patrata

$$2(t^2 + 2) + 3t - 4 = 0 \ \text{ sau } \ 2t^2 + 3t = 0,$$

cu solutiile $t_1 = 0$ si $t_2 = -\dfrac{3}{2}$. Prin urmare

$$\left[\begin{array}{l} x - \dfrac{1}{x} = 0, \\ x - \dfrac{1}{x} = -\dfrac{3}{2}. \end{array}\right.$$

Din prima ecuatie a sistemului se obtine $x_1 = -1$ si $x_2 = 1$, iar din a doua $x_3 = -2$ si $x_4 = \dfrac{1}{2}$.

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

Ecuatii reversibile

Ecuatia

$$ax^4 + bx^3 + cx^2 + dx + e = 0, \tag{11}$$

unde $\{a, b, c, d\} \subset \mathbf{R},\ a \neq 0,\ b \neq 0$ si $\dfrac{e}{a} = \left(\dfrac{d}{b}\right)^2$ se numeste ecuatie reversibila de gradul patru.

Acest tip de ecuatii se reduc la ecuatii de gradul al doilea utilizand substitutia $t = x + \dfrac{d}{bx}$.

Exemplul 5. Sa se rezolve ecuatia

$$x^4 + x^3 - 6x^2 - 2x + 4 = 0.$$

Rezolvare. Se observa ca $\left(\dfrac{4}{1}\right) = \left(\dfrac{-2}{1}\right)^2$ si prin urmare ecuatia este o ecuatie reversibila de gradul patru. Cum $x = 0$ nu este soltuie, se divide la x^2 (si nu se pierd solutii), si se obtine ecuatia

$$x^2 + \frac{4}{x^2} + x - \frac{2}{x} - 6 = 0.$$

Se noteaza $t = x - \dfrac{2}{x}$, atunci $t^2 = x^2 + \dfrac{4}{x^2} - 4$, de unde $x^2 + \dfrac{4}{x^2} = t^2 + 4$ si se obtine ecuatia de gradul al doilea

$$t^2 + 4 + t - 6 = 0 \quad \text{sau} \quad t^2 + t - 2 = 0$$

cu solutiile $t_1 = -2$ si $t_2 = 1$. Astfel se obtine totalitatea

$$\left[\begin{array}{l} x - \dfrac{2}{x} = -2, \\[2ex] x - \dfrac{2}{x} = 1, \end{array}\right.$$

sau, echivalent $(x \neq 0)$

$$\left[\begin{array}{l} x^2 + 2x - 2 = 0, \\ x^2 - x - 2 = 0, \end{array}\right.$$

de unde se obtin solutiile $x = -1 \pm \sqrt{3}$, $x = -1$ si $x = 2$.

Ecuatii de forma

$$(x + a)^4 + (x + b)^4 = c. \tag{12}$$

Se utilizeaza substitutia $t = x + \dfrac{a + b}{2}$ si se reduce la o ecuatie bipatrata in raport cu t.

Exemplul 6. Sa se rezolve ecuatia

$$(x + 3)^4 + (x - 1)^4 = 82.$$

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

Rezolvare. Se utileaza substitutia $t = x + \dfrac{3 + (-1)}{2} = x + 1$ si se obtine ecuatia echivalenta in t:

$$(t + 2)^4 + (t - 2)^4 = 82$$

sau

$$t^4 + 8t^3 + 24t^2 + 32t + 16 + t^4 - 8t^3 + 24t^2 - 32t + 16 - 82 = 0$$

de unde rezulta ecuatia bipatrata

$$t^4 + 24t^2 - 25 = 0$$

cu solutia $t^2 = 1$, de unde $t = \pm 1$ si $x + 1 = \pm 1$ conduce la solutiile $x = -2$ si $x = 0$.

Ecuatia de forma

$$(x + a)(x + b)(x + c)(x + d) = m \tag{13}$$

unde $a + b = c + d$.

Acest tip de ecuatii se reduce la ecuatii de gradul doi utilizand esential conditia $a+b = c+d$. In adevar,

$$(x + a)(x + b) = x^2 + (a + b)x + ab$$
$$(x + c)(x + d) = x^2 + (c + d)x + cd = x^2 + (a + b)x + cd$$

si notand $x^2+(a+b)x = t$ (sau $x^2+(a+b)x+ab = t$) se obtine ecuatia patrata $(t+ab)(t+cd) = m$ (respectiv $t(t + cd - ab) = m$).

Exemplul 7. Sa se rezolve ecuatia

$$(x - 2)(x + 1)(x + 4)(x + 7) = 19.$$

Rezolvare. Se observa ca $-2 + 7 = 1 + 4$, se grupeaza convenabil

$$[(x - 2)(x + 7)] \cdot [(x + 1)(x + 4)] = 19$$

si se deschid parantezele rotunde

$$[x^2 + 5x - 14][x^2 + 5x + 4] = 19.$$

Se noteaza $t = x^2 + 5x - 14$, atunci $x^2 + 5x + 4 = t + 18$ si ecuatia devine

$$t(t + 18) = 19 \quad \text{sau} \quad t^2 + 18t - 19 = 0$$

cu solutiile $t = -19$ si $t = 1$. Asadar, se obtine totalitatea de ecuatii

$$\left[\begin{array}{l} x^2 + 5x - 14 = -19, \\ x^2 + 5x - 14 = 1, \end{array}\right.$$

cu solutiile $x_{1,2} = \dfrac{-5 \pm \sqrt{5}}{2}$ si $x_{3,4} = \dfrac{-5 \pm \sqrt{85}}{2}$.

0 Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

Ecuatii fractionar-rationale

Exemplul 8. Sa se rezolve ecuatiile:

$$a)\ \frac{3x+4}{5x-4} - \frac{2x-1}{x+3} = 0;$$

$$b)\ \frac{x-1}{(x-2)(x-3)} + \frac{1}{x-2} + 1 = 0;$$

$$c)\ \frac{1}{x-6} + \frac{1}{x-4} + \frac{1}{x-5} + \frac{1}{x-3} = 0;$$

$$d)\ \frac{x+1}{x-1} + \frac{x+5}{x-5} = \frac{x+3}{x-3} + \frac{x+4}{x-4}.$$

Rezolvare. a) *DVA* al ecuatiei este $\mathbf{R} \setminus \left\{-3; \frac{4}{5}\right\}$. In *DVA* ecuatia este echivalenta cu ecuatia (se multiplica ambii membri ai ecuatiei cu $(5x-4)(x+3)$):

$$(3x+4)(x+3) - (2x-1)(5x-4) = 0$$

de unde, deschizand parantezele, se obtine ecuatia patrata

$$7x^2 - 26x - 8 = 0$$

cu solutiile $x_1 = -\frac{2}{7}$ si $x_2 = 4$. Ambele solutii verifica *DVA*.

b) *DVA* al ecuatiei este $\mathbf{R} \setminus \{2; 3\}$. Se multiplica ambii membri ai ecuatiei cu $(x-2)(x-3)$ (in *DVA* acest produs este diferit de zero) si se obtine ecuatia

$$x - 1 + (x-2)(x-3) + x - 3 = 0$$

sau

$$x^2 - 3x + 2 = 0$$

cu solutiile $x_1 = 1$ si $x_2 = 2$. Cum ultima radacina nu verifica *DVA* ramane $x = 1$.

c) *DVA* al ecuatiei este $\mathbf{R} \setminus \{3; 4; 5; 6\}$. Se grupeaza convenabil

$$\left(\frac{1}{x-6} + \frac{1}{x-3}\right) + \left(\frac{1}{x-4} + \frac{1}{x-5}\right) = 0$$

si se aduce la numitor comun in fiecare paranteza

$$\frac{2x-9}{(x-6)(x-3)} + \frac{2x-9}{(x-4)(x-5)} = 0.$$

Se multiplica cu $(x-6)(x-3)(x-4)(x-5)$ ($\neq 0$ pe *DVA*) si se obtine ecuatia

$$(2x-9)(x-4)(x-5) + (2x-9)(x-6)(x-3) = 0$$

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

sau
$$(2x-9)[(x-4)(x-5)+(x-6)(x-3)]=0,$$
de unde rezulta totalitatea de ecuatii
$$\left[\begin{array}{l} 2x-9=0, \\ x^2-9x+19=0 \end{array}\right.$$
cu solutiile $x=\dfrac{9}{2},\ x=\dfrac{9\pm\sqrt{5}}{2}$.

d) DVA al ecuatiei este $\mathbf{R}\setminus\{1;3;4;5\}$. Se evidentiaza partea intreaga a fiecarui termen al ecuatiei:
$$\frac{x-1+2}{x-1}+\frac{x-5+10}{x-5}=\frac{x-3+6}{x-3}+\frac{x-4+8}{x-4}$$
sau
$$1+\frac{2}{x-1}+1+\frac{10}{x-5}=1+\frac{6}{x-3}+1+\frac{8}{x-4}$$
de unde
$$\frac{1}{x-1}+\frac{5}{x-5}=\frac{3}{x-3}+\frac{4}{x-4}$$
sau
$$\frac{1}{x-1}-\frac{3}{x-3}=\frac{4}{x-4}-\frac{5}{x-5}.$$
Se aduce in fiecare membru la numitor comun si se obtine
$$\frac{-2x}{(x-1)(x-3)}=\frac{-x}{(x-4)(x-5)}$$
sau
$$2x(x-4)(x-5)-x(x-1)(x-3)=0,$$
de unde rezulta totalitatea de ecuatii
$$\left[\begin{array}{l} x=0, \\ x^2-14x+37=0, \end{array}\right.$$
cu solutiile $x_1=0$ si $x_{2,3}=7\pm2\sqrt{3}$ (toate solutiile sunt din DVA).

Ecuatii de forma
$$\frac{px}{ax^2+bx+c}+\frac{qx}{ax^2+dx+c}=r,\quad (r\neq 0). \tag{14}$$
Acest tip de ecuatii se reduc la ecuatii patrate utilizand substitutia $t=ax+\dfrac{c}{x}$.

Exemplul 9. Sa se rezolve ecuatia
$$\frac{2x}{2x^2-5x+3}+\frac{13x}{2x^2+x+3}=6.$$

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

Rezolvare. *DVA* al ecuatiei este $\mathbf{R}\setminus\left\{1;\frac{3}{2}\right\}$. Cum $x=0$ nu este solutie a acestei ecuatii, ecuatia se scrie

$$\frac{2}{2x-5+\dfrac{3}{x}}+\frac{13}{2x+1+\dfrac{3}{x}}=6$$

(numaratorul si numitorul fractiilor din membrul stang al ecuatiei se divid cu x).

Se noteaza $t=2x+\dfrac{3}{x}$ si ecuatia devine

$$\frac{2}{t-5}+\frac{13}{t+1}=6$$

sau $2(t+1)+13(t-5)=6(t-5)(t+1)$, de unde rezulta ecuatia patrata

$$6t^2-39t+33=0 \quad \text{sau} \quad 2t^2-13t+11=0$$

cu solutiile $t_1=1$ si $t_2=\dfrac{11}{2}$ (ambele solutii verifica restrictiile $t\neq 5$ si $t\neq -1$). Prin urmare, se obtine totalitatea de ecuatii

$$\left[\begin{array}{l} 2x+\dfrac{3}{x}=1,\\[2mm] 2x+\dfrac{3}{x}=\dfrac{11}{2}, \end{array}\right. \quad \text{sau} \quad \left[\begin{array}{l} 2x^2-x+3=0,\\ 4x^2-11x+6=0 \end{array}\right.$$

cu solutiile $x_1=\dfrac{3}{4}$ si $x_2=2$.

Ecuatii ce contin expresii reciproc inverse

Ecuatiile de forma

$$a\cdot\frac{f(x)}{g(x)}+b\cdot\frac{g(x)}{f(x)}+c=0 \quad (ab\neq 0), \tag{15}$$

se reduc la ecuatii patrate prin substitutia $t=\dfrac{f(x)}{g(x)}$, atunci $\dfrac{g(x)}{f(x)}=\dfrac{1}{t}$ si ecuatia (15) se scrie $at^2+ct+b=0$.

Exemplul 10. Sa se rezolve ecuatiile

$$a)\ \frac{2x+1}{x}+\frac{4x}{2x+1}=5, \qquad b)\ 20\left(\frac{x-2}{x+1}\right)^2-5\left(\frac{x+2}{x-1}\right)^2+48\frac{x^2-4}{x^2-1}=0.$$

Rezolvare. a) *DVA* al ecuatiei este $\mathbf{R}\setminus\left\{-\frac{1}{2};0\right\}$. Se noteaza $t=\dfrac{2x+1}{x}$, atunci $\dfrac{4x}{2x+1}=4\cdot\dfrac{1}{t}$ si ecuatia devine

$$t+\frac{4}{t}=5$$

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

de unde rezulta ecuatia $t^2 - 5t + 4 = 0$ cu solutiile $t_1 = 1$ si $t_2 = 4$. Astfel se obtine totalitatea de ecuatii de gradul intai

$$\left[\begin{array}{l} \dfrac{2x+1}{x} = 1, \\ \dfrac{2x+1}{x} = 4, \end{array}\right.$$

cu solutiile $x = -1$ si $x = \dfrac{1}{2}$ (ambele solutii verifica DVA).

b) DVA al ecuatiei este $\mathbf{R} \setminus \{\pm 1\}$. Se observa, ca $x = \pm 2$ nu verifica ecuatia data si prin urmare multiplicand ecuatia cu $\dfrac{x^2-1}{x^2-4}$ se obtine ecuatia echivalenta

$$20\frac{(x-2)(x-1)}{(x+1)(x+2)} - 5\frac{(x+2)(x+1)}{(x-1)(x-2)} + 48 = 0.$$

Se noteaza $t = \dfrac{(x-2)(x-1)}{(x+1)(x+2)}$ si ecuatia devine

$$20t - \frac{5}{t} + 48 = 0 \quad \text{sau} \quad 20t^2 + 48t - 5 = 0$$

cu solutiile $t_1 = \dfrac{1}{10}$ si $t_2 = -\frac{5}{2}$. Astfel se obtine totalitatea de ecuatii

$$\left[\begin{array}{l} \dfrac{(x-2)(x-1)}{(x+1)(x+2)} = \dfrac{1}{10}, \\ \dfrac{(x-2)(x-1)}{(x+1)(x+2)} = -\dfrac{5}{2}, \end{array}\right. \quad \text{sau} \quad \left[\begin{array}{l} 3x^2 - 11x + 6 = 0, \\ 7x^2 + 9x + 14 = 0, \end{array}\right.$$

cu solutiile $x_1 = 3,\ x_2 = \dfrac{2}{3}$ (ambele solutii sunt din DVA).

In unele cazuri este comod de separat un patrat complet.

Exemplul 11. Sa se rezolve ecuatiile

$$a)\ x^4 - 2x^3 - x^2 + 2x + 1 = 0;$$

$$b)\ x^2 + \left(\frac{x}{2x-1}\right)^2 = 2.$$

Rezolvare. a) Se separa un patrat complet

$$x^4 - 2x^2 \cdot x + x^2 - x^2 - x^2 + 2x + 1 = 0,$$
$$(x^2 - x)^2 - 2(x^2 - x) + 1 = 0.$$

Se noteaza $t = x^2 - x$ si se obtine ecuatia patrata

$$t^2 - 2t + 1 = 0$$

0 Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

de unde $t = 1$, sau $x^2 - x - 1 = 0$, cu solutiile $x = \dfrac{1 \pm \sqrt{5}}{2}$.

b) DVA al ecuatiei este $\mathbf{R} \setminus \left\{\dfrac{1}{2}\right\}$. Se aduna in ambii membri ai ecuatiei expresia

$$2x \cdot \frac{x}{2x-1}$$

si se obtine

$$x^2 + 2x\frac{x}{2x-1} + \left(\frac{x}{2x-1}\right)^2 = 2 + 2x\frac{x}{2x-1}$$

sau

$$\left(x + \frac{x}{2x-1}\right)^2 = 2 + 2\frac{2x^2}{2x-1}$$

de unde rezulta ecuatia

$$\left(\frac{2x^2}{2x-1}\right)^2 - \frac{2x^2}{2x-1} - 2 = 0.$$

Se noteaza $t = \dfrac{2x^2}{2x-1}$ si ecuatia devine

$$t^2 - t - 2 = 0.$$

Solutiile acestei ecuatii sunt $t = -1$ si $t = 2$, prin urmare se obtine totalitatea de ecuatii

$$\left[\begin{array}{l} \dfrac{2x^2}{2x-1} = -1, \\ \dfrac{2x^2}{2x-1} = 2, \end{array}\right. \quad \text{sau} \quad \left[\begin{array}{l} 2x^2 + 2x - 1 = 0, \\ x^2 - 2x + 1 = 0, \end{array}\right.$$

cu solutiile $x_{1,2} = \dfrac{1 \pm \sqrt{3}}{2}$ si $x_3 = 1$.

Inecuatii de gradul doi si inecuatii reductibile la cele se gradul doi

Prin inecuatie de gradul al doilea se intelege una din urmatoarele inecuatii

$$ax^2 + bx + c > 0, \tag{16}$$

$$ax^2 + bx + c \geq 0, \tag{17}$$

$$ax^2 + bx + c < 0, \tag{18}$$

$$ax^2 + bx + c \leq 0, \tag{19}$$

unde $a, b, c \in \mathbf{R},\ a \neq 0$.

Inecuatiile de gradul al doilea se rezolva utilizand urmatoarele afirmatii.

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

Afirmatia 2. Daca $a > 0$ si discriminantul trinomului $ax^2 + bx + x$ este pozitiv, atunci:

1. inecuatia (16) are solutiile $x \in (-\infty; x_1) \cup (x_2; +\infty)$;
2. inecuatia (17) are solutiile $x \in (\infty; x_1] \cup [x_2; +\infty)$;
3. inecuatia (18) are solutiile $x \in (x_1, x_2)$;
4. inecuatia (19) are solutiile $x \in [x_1, x_2]$

unde x_1 si x_2 ($x_1 < x_2$) sunt radacinile trinomului $ax^2 + bx + c$.

Afirmatia 3. Daca $a > 0$ si discriminantul trinomului ax^2+bx+c este egal cu zero, atunci

1. inecuatia (16) are solutiile $x \in \mathbf{R} \setminus \{x_1\}$;
2. inecuatia (17) are solutiile $x \in \mathbf{R}$;
3. inecuatia (18) nu are solutii;
4. inecuatia (18) are o solutie unica: $x = x_1$,

unde x_1 este radacina dubla a trinomului $ax^2 + bx + c$.

Afirmatia 4. Daca $a > 0$ si dscriminantul trinomului $ax^2 + bx + c$ este negativ, atunci

1. inecuatiile (16) si (17) au solutiile $x \in \mathbf{R}$;
2. inecuatiile (18) si (19) nu au solutii.

Daca $a < 0$ inecuatile (16)-(19) se multiplica prin (-1) si schimband semnul inecuatiei in opusul lui se obtine o inecuatie cu $a > 0$ si se aplica afirmatiile 2-4.

Exemplul 12. Sa se rezolve inecuatiile

$$\begin{array}{ll} a)\ x^2 - x - 90 > 0; & d)\ x^2 - x + 2 > 0; \\ b)\ 4x^2 - 12x + 9 \le 0; & e)\ -6x^2 + 5x - 1 \le 0; \\ c)\ x^2 - 6x < 0; & f)\ 4x^2 - x + 5 \le 0. \end{array}$$

Rezolvare. a) Cum radacinile trinomului $x^2 - x - 90$ sunt $x_1 = -9$ si $x_2 = 10$, $a = 1 > 0$, solutiile inecuatiei $x^2 - x - 90 > 0$ sunt $x \in (-\infty; -9) \cup (10; +\infty)$.

b) Cum discriminatul trinomului $4x^2 - 12x + 9$ este egal cu zero, $a = 4 > 0$, unica solutie a inecuatiei $4x^2 - 12x + 9 \le 0$ este $x = \dfrac{3}{2}$.

c) Radacinile trinomului $x^2 - 6x$ sunt $x_1 = 0$ si $x_2 = 6$. Cum $a = 1 > 0$, solutiile inecuatiei $x^2 - 6x < 0$ sunt $x \in (0; 6)$.

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

d) Discriminantul trinomului $x^2 - x + 2$ este negativ, $a = 1 > 0$, prin urmare, orice numar real este solutie a inecuatiei $x^2 - x + 2 > 0$.

e) Se multiplica ambii membri ai inecuatiei cu -1 si se obtine inecuatia $6x^2 - 5x + 1 \geq 0$ cu solutiile $x \in (-\infty; \frac{1}{3}] \cup [\frac{1}{2}; +\infty)$.

f) Inecuatia data nu are solutii.

Metodele de reducere ale ecuatiilor de grad superior la ecuatii de gradul al doilea raman valabile si in cazul inecuatiilor. In unele cazuri se utilizeaza in plus metoda intervalelor (a se vedea [1]-[4]).

Exemplul 13. Sa se rezolve inecuatiile

$$\begin{aligned}
&a)\ 6x^4 + 5x^3 - 38x^2 + 5x + 6 \leq 0;\\
&b)\ x(x-2)(x-4)(x-6) \geq 9;\\
&c)\ x^4 - 4x^3 + 8x + 3 < 0;\\
&d)\ \frac{x-2}{x-3} - \frac{2}{x-1} - \frac{8}{x^2-4x+3} < 0;\\
&e)\ 50x^4 - 105x^3 + 74x^2 - 21x + 2 \geq 0;\\
&f)\ \frac{2x}{x^2-4x+7} + \frac{3x}{2x^2-10x+14} > 1;\\
&g)\ (x+5)^4 + (x+3)^4 < 272.
\end{aligned}$$

Rezolvare. a) Se rezolva ecuatia (a se vedea (10))

$$6x^4 + 5x^3 - 38x^2 + 5x + 6 = 0$$

si se determina zerourile membrului din stanga inecuatiei:

$$6x^4 + 5x^3 - 38x^2 + 5x + 6 = 0 \ \Leftrightarrow\ 6\left(x^2 + \frac{1}{x^2}\right) + 5\left(x + \frac{1}{x}\right) - 38 = 0 \ \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow\ 6\left[\left(x + \frac{1}{x}\right)^2 - 2\right] + 5\left(x + \frac{1}{x}\right) - 38 = 0 \ \Leftrightarrow\ \left\{\begin{array}{l} 6t^2 + 5t - 50 = 0,\\ t = x + \dfrac{1}{x}, \end{array}\right. \quad \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow\ \left\{\begin{array}{l} \left[\begin{array}{l} t_1 = -\dfrac{10}{3},\\ t_2 = \dfrac{5}{2}, \end{array}\right.\\ t = x + \dfrac{1}{x}, \end{array}\right. \quad \Leftrightarrow\ \left[\begin{array}{l} x + \dfrac{1}{x} = -\dfrac{10}{3},\\ x + \dfrac{1}{x} = \dfrac{5}{2}, \end{array}\right. \quad \Leftrightarrow\ \left[\begin{array}{l} 3x^2 + 10x + 3 = 0,\\ 2x^2 - 5x + 2 = 0, \end{array}\right. \quad \Leftrightarrow\ \left[\begin{array}{l} x_1 = -3,\\ x_2 = -\dfrac{1}{3},\\ x_3 = \dfrac{1}{2},\\ x_4 = 2. \end{array}\right.$$

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

Prin urmare

$$6x^4+5x^3-38x^2+5x+6\le 0 \;\Leftrightarrow\; 6(x+3)\left(x+\frac{1}{3}\right)\left(x-\frac{1}{2}\right)(x-2)\le 0$$

de unde, utilizand metoda intervalelor, se obtine multime solutiilor inecuatiei initiale $x\in\left[-3;-\frac{1}{3}\right]\cup\left[\frac{1}{2};2\right]$.

b) Se tine seama de metoda de rezolvare a ecuatiilor de tip (13) si se obtine

$$x(x-2)(x-4)(x-6)\ge 9 \;\Leftrightarrow\; x(x-6)(x-2)(x-4)-9\ge 0 \;\Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow\; (x^2-6x)(x^2-6x+8)-9\ge 0 \;\Leftrightarrow\; \left\{\begin{array}{l} t(t+8)-9\ge 0,\\ t=x^2-6x,\end{array}\right. \;\Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow\; \left\{\begin{array}{l} t^2+8t-9\ge 0,\\ t=x^2-6x,\end{array}\right. \;\Leftrightarrow\; \left\{\begin{array}{l} \left[\begin{array}{l} t\le -9,\\ t\ge 1\end{array}\right.\\ t=x^2-6x,\end{array}\right. \;\Leftrightarrow\; \left[\begin{array}{l} x^2-6x\le -9,\\ x^2-6x\ge 1,\end{array}\right. \;\Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow\; \left[\begin{array}{l} x^2-6x+9\le 0,\\ x^2-6x-1\ge 0,\end{array}\right. \;\Leftrightarrow\; \left[\begin{array}{l} x=3,\\ x\in(-\infty;3-\sqrt{10}]\cup[3+\sqrt{10};+\infty),\end{array}\right. \;\Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow\; x\in(-\infty;3-\sqrt{10}]\cup\{3\}\cup[3+\sqrt{10};+\infty).$$

c) Se separa un patrat complet,

$$x^4-4x^3+8x+3<0 \;\Leftrightarrow\; (x^2)^2-2\cdot 2\cdot x^2\cdot x+4x^2-4x^2+8x+3<0 \;\Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow\; (x^2-2x)-4(x^2-2x)+3<0 \;\Leftrightarrow\; \left\{\begin{array}{l} t^2-4t+3<0,\\ t=x^2-2x,\end{array}\right. \;\Leftrightarrow\; \left\{\begin{array}{l} 1<t<3,\\ t=x^2-2x,\end{array}\right. \;\Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow\; \left\{\begin{array}{l} x^2-2x<3,\\ x^2-2x>1,\end{array}\right. \;\Leftrightarrow\; \left\{\begin{array}{l} x^2-2x-3<0,\\ x^2-2x-1>0,\end{array}\right. \;\Leftrightarrow\; \left\{\begin{array}{l} -1<x<3,\\ \left[\begin{array}{l} x>1+\sqrt{2},\\ x<1-\sqrt{2},\end{array}\right.\end{array}\right. \;\Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow\; x\in(-1;1-\sqrt{2})\cup(1+\sqrt{2};3).$$

d) Se utilizeaza metoda intervalelor

$$\frac{x-2}{x-3}-\frac{2}{x-1}-\frac{8}{x^2-4x+3}<0 \;\Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow\; \frac{(x-2)(x-1)-2(x-3)-8}{(x-3)(x-1)}<0 \;\Leftrightarrow\; \frac{x^2-5x}{(x-3)(x-1)}<0 \;\Leftrightarrow\; \frac{x(x-5)}{(x-3)(x-1)}<0$$

$$\Leftrightarrow\; x\in(0;1)\cup(3;5).$$

e) Se rezolva ecuatia (a se vedea (11))

$$50x^4-105x^3+24x^2-21x+2=0$$

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

si se determina zerourile membrului din stanga inecuatiei (se tine seama ca $x = 0$ este solutie a inecuatiei).

$$50x^4 - 105x^3 + 74x^2 - 21x + 2 = 0 \Leftrightarrow 2\left(25x^2 + \frac{1}{x^2}\right) - 21\left(5x + \frac{1}{x}\right) + 74 = 0 \Leftrightarrow$$

$$2\left[\left(5x + \frac{1}{x}\right)^2 - 10\right] - 21\left(5x + \frac{1}{x}\right) + 74 = 0 \Leftrightarrow \begin{cases} 2t^2 - 21x + 54 = 0, \\ t = 5x + \dfrac{1}{x}, \end{cases} \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \begin{cases} \left[\begin{array}{l} t = 6, \\ t = \dfrac{9}{2}, \end{array}\right. \\ t = 5x + \dfrac{1}{x}, \end{cases} \Leftrightarrow \left[\begin{array}{l} 5x + \dfrac{1}{x} = 6, \\ 5x + \dfrac{1}{x} = \dfrac{9}{2}, \end{array}\right. \Leftrightarrow \left[\begin{array}{l} 5x^2 - 6x + 1 = 0, \\ 10x^2 - 9x + 2 = 0, \end{array}\right. \Leftrightarrow \left[\begin{array}{l} x = \dfrac{1}{5}, \\ x = 1, \\ x = \dfrac{1}{2}, \\ x = \dfrac{2}{5}. \end{array}\right.$$

Prin urmare

$$50x^4 - 105x^3 + 74x^2 - 21x + 2 \geq 0 \Leftrightarrow 50\left(x - \frac{1}{5}\right)(x-1)\left(x - \frac{1}{2}\right)\left(x - \frac{2}{5}\right) \geq 0.$$

Se utilizeaza metoda intervalelor si se obtine $x \in (-\infty; \frac{1}{5}] \cup [\frac{2}{5}; \frac{1}{2}] \cup [1; +\infty)$.

f) Cum $x = 0$ nu este solutie a inecuatiei $(0 > 1)$ inecuatia enuntata este echivalenta cu inecuatia

$$\frac{2}{x - 4 + \dfrac{7}{x}} + \frac{3}{2x - 10 + \dfrac{14}{x}} > 1.$$

Se noteaza $t = x + \dfrac{7}{x}$, atunci $2x + \dfrac{14}{x} = 2\left(x + \dfrac{7}{x}\right) = 2t$ si inecuatia devine

$$\frac{2}{t-4} + \frac{3}{2t-10} > 1.$$

Se rezolva cu ajutorul metodei intervalelor si se obtine

$$\frac{2(2t-10) + 3(t-4) - (2t-10)(t-4)}{(t-4)(2t-10)} > 0 \Leftrightarrow \frac{2t^2 - 25t + 72}{(t-2)(2t-10)} < 0 \Leftrightarrow$$

$$\Leftrightarrow \frac{2\left(t - \dfrac{9}{2}\right)(t-8)}{(t-4)(2t-10)} < 0 \Leftrightarrow t \in (4; \frac{9}{2}) \cup (5; 8).$$

0 Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

Prin urmare

$$\left[\begin{array}{l} 4 < x + \dfrac{7}{x} < \dfrac{9}{2}, \\ 5 < x + \dfrac{7}{x} < 8, \end{array}\right. \quad \text{de unde} \quad \left[\begin{array}{l} \left\{\begin{array}{l} \dfrac{x^2 - 4x + 7}{x} > 0, \\ \dfrac{2x^2 - 9x + 14}{x} < 0, \end{array}\right. \\ \left\{\begin{array}{l} \dfrac{x^2 - 5x + 7}{x} > 0, \\ \dfrac{x^2 - 8x + 7}{x} < 0, \end{array}\right. \end{array}\right. \quad \text{sau}$$

$$\left[\begin{array}{l} \left\{\begin{array}{l} x > 0, \\ x < 0, \end{array}\right. \\ \left\{\begin{array}{l} x > 0, \\ \left[\begin{array}{l} x < 0, \\ 1 < x < 7, \end{array}\right. \end{array}\right. \end{array}\right. \Leftrightarrow \left[\begin{array}{l} x \in \emptyset, \\ x \in (1; 7), \end{array}\right. \Leftrightarrow x \in (1; 7).$$

g) Se grupeaza $t = x + \dfrac{5+3}{2}$, $t = x + 4$ (a se vedea (12)) si inecuatia devine

$$(t+1)^4 + (t-1)^4 < 272$$

sau

$$t^4 + 6t^2 - 135 < 0$$

de unde rezulta

$$(t^2 - 9)(t^2 + 15) < 0 \ \text{ sau } \ |t| < 3.$$

Prin urmare $|x+4| < 3$. Se utilizeaza proprietatile modulului si se obtine

$$|x+4| < 3 \ \Leftrightarrow \ -3 < x + 4 < 3 \ \Leftrightarrow \ -7 < x < -1.$$

Exercitii pentru autoevaluare

I. Sa se rezolve ecuatiile

1. $x(x+1)(x+2)(x+3) = 24.$
2. $(1-x)(2-x)(x+3)(x+3) = 84.$
3. $(x+2)^4 + x^4 = 82.$
4. $(2x^2 + 5x - 4)^2 - 5x^2(2x^2 + 5x - 4) + 6x^4 = 0.$
5. $\left(\dfrac{x}{x+1}\right)^2 + \left(\dfrac{x}{x-1}\right)^2 = 6.$

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

6. $\dfrac{2x}{2x^2-5x+3}+\dfrac{13x}{2x^2+x+3}=6.$

7. $\dfrac{x^2}{2}+\dfrac{18}{x^2}=\dfrac{13}{5}\left(\dfrac{x}{2}+\dfrac{3}{x}\right).$

8. $\dfrac{x^2}{3}+\dfrac{48}{x^2}=10\left(\dfrac{x}{3}-\dfrac{4}{x}\right).$

9. $x^4-4x^3+2x^2+4x+2=0.$

10. $x^4+6x^3+5x^2-12x+3=0.$

11. $\dfrac{x+1}{x-1}-\dfrac{x+2}{x+3}+\dfrac{4}{(x-1)(x+3)}=0.$

12. $\dfrac{3}{(x+2)(x-1)}=\dfrac{1}{x(x-1)^2}+\dfrac{3}{x(x-3)}.$

13. $(x^2+x+1)(x^2+x+2)=12.$

14. $\dfrac{24}{x^2-2x}=\dfrac{12}{x^2-x}+x^2-x.$

15. $6x^4-5x^2+1=0.$

II. Sa se rezolve inecuatiile

1. $x+\dfrac{6}{x}<7.$

2. $x^4-8x^3+14x^2+8x-15\leq 0.$

3. $\dfrac{x^2+2x-63}{x^2-8x+7}>7.$

4. $\dfrac{3}{x+1}+\dfrac{7}{x+2}<\dfrac{6}{x-1}.$

5. $\dfrac{3}{6x^2-x-12}+\dfrac{3}{3x+4}<\dfrac{25x-47}{10x-15}.$

6. $x^4+x^3-12x^2-26x-24<0.$

7. $\dfrac{x^2+5x+4}{x^2-6x+5}<0.$

8. $(x-1)(x-2)(x+3)(x+4)\geq 84.$

9. $(x-1)^4+(x+1)^4\geq 82.$

10. $\left(\dfrac{x+1}{x+2}\right)^2+\left(\dfrac{x+1}{x}\right)^2\geq 2.$

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md

Bibliografie:

1. P.Cojuhari. Ecuatii si inecuatii. Teorie si practica. Chisinau, Universitas, 1993.
2. P.Cojuhari, A.Corlat. Ecuatii si inecuatii algebrice. Mica biblioteca a elevului. Chisinau, Editura ASRM, 1995.
3. F.Iavemciuk, P.Rudenko. Alghebra i elementarnii funktii. Kiev, Naukova Dumka, 1987 (ucr.).
4. Gh.Andrei si altii. Exercitii si probleme de algebra pentru concursuri si olimpiade scolare. Partea I, Constanta, 1990.

[0] Copyright©1999 ONG TCV Scoala Virtuala a Tanarului Matematician http://math.ournet.md